

NVTL

Nederlandse Vereniging van
Tuin- en Landschapsarchitecten

Landschapsherstel voor zorglandgoed Zonnestraal

**Landgoed Zonnestraal: ensemble van zorg,
architectuur en natuurlandschap.**

'Zorg in en om het landschap' is het jaarthema 2009 van de NVTL. De eerste excursie over dit thema ging naar het zorglandgoed dat rondom de architectuurparels van voormalig sanatorium Zonnestraal in Hilversum aan het ontstaan is. De monumentale gebouwen worden gerestaureerd zodat de oorspronkelijke doelstelling van Zonnestraal – genezen in de helende omgeving van de natuur – weer recht wordt gedaan

'De essentie is Duiker', stelde ontwerper Ronald Bron van bureau Alle Hesper op 18 januari tijdens zijn presentatie van het landschapsplan dat zijn bureau ontwierp voor de restauratie van het landschap rondom de monumentale gebouwen van het oude sanatorium Zonnestraal. Sinds 1982 worden die gebouwen ingrijpend gerestaureerd. Ze maken nu onderdeel uit van Landgoed Zonnestraal en huisvesten achttien zorginstellingen. Je kunt je makkelijk voorstellen hoe hier tuberculosepatiënten herstelden in de witte, hoekige gebouwen met het vele glas in de metalen, lichtblauw geschilderde sponningen. Op een andere plek in het landgoed komen nieuwbouwappartementen.

Toen architect Jan Duiker in 1925 zijn plan ontwierp voor de nu nog steeds zeer bijzondere strakke en open gebouwen, met enorm veel glas dat altijd een straaltje zon doorliet, koos hij voor de plek waar nu Landgoed Zonnestraal lag. Duiker was gecharmeerd van de abrupte overgang van bos naar de Hoorneboegse heide. De idee, zo legde Bron uit, was om de patiënten een rustoord te geven met de rug naar het bos en met uitzicht op een betere toekomst over de weidse heidevelden. 'Het complex lag in de heide als een schip', aldus Bron.

Hoofdbrekens

De functie van het gebouw en de doelstelling om patiënten te laten profiteren van de genezende werking van de natuur, stelde eisen aan de architectuur van de verschillende paviljoens die

Duiker ontwierp. 'Licht, lucht en ruimte waren heel belangrijk', vertelde Bron. 'Alles kon open en patiënten konden makkelijk naar buiten gebracht worden.' Ook qua architectuur geldt dat, want de verwarmingsketels en -buizen zijn duidelijk zichtbaar, waardoor je als bezoeker het idee krijgt dat de gebouwen functioneel zijn.

Van de speciale plek in het landschap is nu weinig zichtbaar. Er is nauwelijks nog heide, het terrein is grotendeels dichtgegroeid met bos. 'Het was in de jaren dertig al verlost', vertelde Bron. En na de Tweede Wereldoorlog werd Zonnestraal verwaarloosd. 'Het was verkrot, een ruïne'.

'Zonnestraal moet weer architectuur worden in het natuurlandschap', lichtte Bron toe. Het landgoed is in twee zones ingedeeld: een rustige, groene zone met het Duiker-ensemble, het hoofdgebouw, de twee paviljoens, de koepel (een voormalige verpleegstershuis) en de werkplaatsen; en een zone met de nieuwe appartementen. Vooral de aan- en afvoer van de patiënten naar de nieuwe zorginstellingen op Landgoed Zonnestraal, bezorgde de ontwerpers hoofdbrekens. Nu is er een parkeerroute ontwikkeld die zorgt voor rust rondom de witte gebouwen.

Verhuizen

Zonnestraal is nog lang niet af. Het hoofdgebouw is gerestaureerd en wordt nu gebruikt als congrescentrum. Van de twee paviljoens is alleen het Ter Meulenpaviljoen gereed. Het Dresselhuyspaviljoen is in casco afgebouwd. Sommige van de zorginstellingen die nu in de paviljoens en aangrenzende gebouwen zitten, zullen nog een keer moeten verhuizen. Ook het omringende landschap moet nog ingrijpend onder handen genomen worden voor het Duiker-ensemble weer de essentie wordt van het omringende natuurlandschap.

Martin Woestenburg